

Doniyormirzo O'ktamov

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
buxgalteriya hisobi va menejment fakulteti
IV bosqich talabasi

Qilichov Bobir Xo'jaqul o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
"Menejment" kafedrası assistenti,
telefon: +99891-544-33-55
g-mail: samarkand030@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada xususiy sektor rivojlanishida korporativ menejmentning tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Korporativ menejmentning asosiy tamoyillari, boshqaruv samaradorligini oshirishdagi roli hamda xususiy korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlashdagi funksiyalari yoritib beriladi. Shuningdek, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali xususiy sektorning barqaror rivojlanishiga erishish masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: xususiy sektor, korporativ menejment, korporativ boshqaruv, samaradorlik, raqobatbardoshlik, iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация

В данной статье анализируется роль и значение корпоративного менеджмента в развитии частного сектора. Рассматриваются основные принципы корпоративного управления, их влияние на повышение эффективности деятельности предприятий, а также значение корпоративного менеджмента в обеспечении конкурентоспособности частных компаний. Особое внимание уделяется внедрению современных управленческих механизмов как фактору устойчивого развития частного сектора.

Ключевые слова: частный сектор, корпоративный менеджмент, корпоративное управление, эффективность, конкурентоспособность, экономическое развитие.

Annotation

This article examines the role and importance of corporate management in the development of the private sector. The study highlights the key principles of corporate governance, their impact on improving organizational efficiency, and the role of corporate management in enhancing the competitiveness of private enterprises. The article also emphasizes the implementation of modern management mechanisms as a crucial factor for sustainable growth in the private sector.

Keywords: private sector, corporate management, corporate governance, efficiency, competitiveness, economic development.

Kirish

Bugungi globallashuv va bozor iqtisodiyoti sharoitida xususiy sektor mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi. Xususiy korxonalar orqali ishlab chiqarish hajmining oshishi, yangi ish o‘rinlarining yaratilishi hamda raqobat muhitining shakllanishi ta‘minlanadi. Shu bois xususiy sektor faoliyatining samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Xususiy sektorning barqaror rivojlanishi, avvalo, zamonaviy va samarali boshqaruv tizimining mavjudligiga bevosita bog‘liqdir. Bu borada korporativ menejment muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Korporativ menejment korxonalar faoliyatini strategik rejalashtirish, resurslardan oqilona foydalanish, manfaatdor tomonlar o‘rtasida muvozanatni ta‘minlash hamda shaffof boshqaruvni yo‘lga qo‘yishga xizmat qiladi.

Ayniqsa, bozor munosabatlari chuqurlashib borayotgan sharoitda xususiy korxonalarda korporativ boshqaruv tamoyillarini joriy etish ularning raqobatbardoshligini oshirish, investitsiyalarni jalb qilish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash imkonini beradi. Shu bilan birga, korporativ menejment xususiy sektor subyektlarining uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada xususiy sektor rivojida korporativ menejmentning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinib, uning iqtisodiy samaradorlik va barqaror o‘rinishga ta‘siri yoritib beriladi.

Asosiy qism. Xususiy sektorning rivojlanishi bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy o‘rinish, bandlikni ta‘minlash va innovatsion faoliyatni rag‘batlantirishda muhim

ahamiyat kasb etadi. Xususi korxonalar iqtisodiyotda moslashuvchanlik, tashabbuskorlik va raqobat muhitini shakllantiruvchi asosiy subyektlar sifatida namoyon bo'ladi. Biroq xususi sektorning samarali faoliyati nafaqat moliyaviy resurslar yoki bozor sharoitlariga, balki boshqaruv tizimining qay darajada mukammal tashkil etilganiga ham bevosita bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, korporativ menejment xususi sektor rivojining muhim omillaridan biri sifatida qaraladi.

Korporativ menejment xususi korxonalarda boshqaruv jarayonlarini tizimli tashkil etish, strategik qarorlar qabul qilish va ularning ijrosini nazorat qilishni ta'minlaydi. Zamonaviy bozor sharoitida korxonalar murakkab va o'zgaruvchan muhitda faoliyat yuritadi, bu esa menejmentdan yuqori darajadagi professionallik, aniqlik va mas'uliyatni talab qiladi. Korporativ menejment ana shu talablarni qondirish orqali xususi sektor subyektlarining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. U korxonada ichidagi boshqaruv organlari o'rtasida vakolat va javobgarlikni aniq belgilash, qaror qabul qilishda shaffoflikni ta'minlash hamda manfaatdor tomonlar manfaatlarini muvozanatlash imkonini beradi.

Xususi sektorda korporativ menejmentning ahamiyati, avvalo, boshqaruv samaradorligini oshirishda namoyon bo'ladi. Samarali boshqaruv tizimi mavjud bo'lgan korxonalarda resurslardan oqilona foydalaniladi, xarajatlar optimallashtiriladi va ishlab chiqarish samaradorligi oshadi. Korporativ menejment orqali moliyaviy, moddiy va inson resurslarini rejalashtirish va nazorat qilish mexanizmlari takomillashadi. Bu esa xususi korxonalarining ichki imkoniyatlarini to'liq ishga solish va bozor talablariga moslashish qobiliyatini kuchaytiradi.

Korporativ menejment xususi sektor korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Raqobat kuchayib borayotgan sharoitda korxonalar faqat mahsulot yoki xizmat sifati bilan emas, balki boshqaruv madaniyati, strategik fikrlash va tezkor qaror qabul qilish qobiliyati bilan ham ajralib turishi zarur. Korporativ menejment raqobat ustunligini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash, bozorni chuqur tahlil qilish va mijozlar ehtiyojlarini inobatga olishga yordam beradi. Natijada xususi sektor subyektlari ichki va tashqi bozorlarda mustahkam o'rin egallash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xususi sektor rivojida investitsiyalarni jalb qilish muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda korporativ menejment hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Investorlar, avvalo, korxonaning boshqaruv tizimi, shaffofligi va moliyaviy hisobotlarning ishonchliligiga e'tibor qaratadi. Korporativ menejment tamoyillariga amal qilinadigan xususi korxonalarda moliyaviy intizom mustahkamlanadi, risklar samarali boshqariladi

va investorlar ishonchi oshadi. Bu esa xususiy sektorning kapital bazasini kengaytirish va yangi loyihalarni amalga oshirish imkonini yaratadi.

Korporativ menejmentning xususiy sektor rivojiga ta'siri inson resurslarini boshqarish sohasida ham yaqqol namoyon bo'ladi. Zamonaviy xususiy korxonalarda kadrlar nafaqat ishchi kuchi, balki strategik resurs sifatida qaraladi. Korporativ menejment orqali xodimlarni tanlash, rag'batlantirish, malakasini oshirish va faoliyatini baholash tizimlari takomillashtiriladi. Bu esa xodimlar motivatsiyasining oshishiga, mehnat unumdorligining ko'tarilishiga va korxonaga ichki muhitining sog'lomlashishiga olib keladi. Natijada xususiy sektor subyektlarining umumiy samaradorligi sezilarli darajada ortadi.

Xususiy sektorda korporativ menejment risklarni boshqarishda ham muhim ahamiyatga ega. Bozor iqtisodiyoti sharoitida xususiy korxonalar moliyaviy, operatsion va strategik risklarga duch keladi. Korporativ menejment ushbu risklarni oldindan aniqlash, baholash va ularni kamaytirish bo'yicha samarali mexanizmlarni joriy etishni ta'minlaydi. Risklarni tizimli boshqarish xususiy korxonalarining inqirozli vaziyatlarga bardoshli bo'lishiga va uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Korporativ menejmentning yana bir muhim jihati korxonaga faoliyatida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash bilan bog'liqdir. Xususiy sektorda faoliyat yuritayotgan korxonalar jamiyat va davlat oldida ma'lum darajada mas'uliyatga ega bo'lib, ularning faoliyati ochiq va tushunarli bo'lishi talab etiladi. Korporativ menejment shaffof boshqaruv mexanizmlari orqali moliyaviy hisobotlarni ochiq qilish, ichki nazoratni kuchaytirish va korrupsion holatlarning oldini olishga yordam beradi. Bu esa xususiy sektorning ijtimoiy obro'sini oshiradi va uning iqtisodiy tizimdagi rolini mustahkamlaydi.

Xususiy sektor rivojida korporativ menejmentning ahamiyati strategik rejalashtirish jarayonida ham muhim o'rin tutadi. Strategik rejalashtirish korxonaning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash va ularga erishish yo'llarini aniqlashni nazarda tutadi. Korporativ menejment strategik qarorlarni ilmiy asoslangan holda qabul qilish, bozor tendensiyalarini hisobga olish va tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashishni ta'minlaydi. Natijada xususiy korxonalar qisqa muddatli foydadan tashqari, uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari ham hisobga olgan holda faoliyat yuritadi.

Korporativ menejment xususiy sektorning innovatsion rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Innovatsiyalarni joriy etish boshqaruv tizimidan moslashuvchanlik, riskka tayyorlik va ijodiy yondashuvni talab qiladi. Korporativ menejment innovatsion loyihalarni rejalashtirish, moliyalashtirish va amalga oshirish jarayonlarini muvofiqlashtirish orqali xususiy sektorning texnologik rivojlanishini jadallashtiradi. Bu

esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va bozor ehtiyojlariga mos yangi yechimlarni taklif etish imkonini beradi.

Xususiy sektor rivojida korporativ menejmentning ahamiyati, shuningdek, davlat va biznes o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda ham namoyon bo'ladi. Korporativ boshqaruv tamoyillariga amal qiladigan xususiy korxonalar davlat bilan hamkorlikda ishlash, qonunchilik talablariga rioya qilish va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishda yuqori darajada mas'uliyat ko'rsatadi. Bu esa xususiy sektorning iqtisodiy tizimdagi ishonchli va barqaror subyekt sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, korporativ menejment xususiy sektor rivojining barcha asosiy yo'nalishlariga ta'sir ko'rsatib, uning samaradorligi, raqobatbardoshligi va barqarorligini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy boshqaruv tamoyillarini joriy etish orqali xususiy sektor subyektlari iqtisodiy o'sish jarayonida faol ishtirok etish, bozor sharoitlariga moslashish va uzoq muddatli rivojlanishga erishish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa. Xususiy sektorning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati tobora ortib borayotgan bir sharoitda korporativ menejment samarali boshqaruv tizimini shakllantirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xususiy sektor subyektlarining barqaror rivojlanishi, ularning bozor sharoitlariga moslashuvchanligi va uzoq muddatli muvaffaqiyati, avvalo, korporativ menejment tamoyillarining qay darajada to'g'ri va tizimli joriy etilganiga bevosita bog'liqdir. Korporativ menejment xususiy korxonalarda strategik rejalashtirish, resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslangan holda qabul qilish imkonini beradi.

Korporativ menejmentning xususiy sektor rivojiga ta'siri boshqaruv samaradorligini oshirish bilan birga, korxonalar faoliyatida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shaffof boshqaruv tizimining mavjudligi xususiy sektor korxonalarida moliyaviy intizomni mustahkamlash, ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish hamda korrupsion holatlarning oldini olishga xizmat qiladi. Bu esa investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar ishonchini oshirib, xususiy sektorning iqtisodiy tizimdagi mavqeini yanada mustahkamlaydi.

Shuningdek, korporativ menejment xususiy sektor korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Kuchayib borayotgan raqobat sharoitida xususiy korxonalar faqat mahsulot va xizmatlar sifati bilan emas, balki boshqaruv madaniyati, strategik yondashuv va innovatsion faoliyati bilan ham ustunlikka erishishi zarur. Korporativ menejment ana shu ustunliklarni shakllantirishga xizmat qilib,

xususiy sektor subyektlarining ichki va tashqi bozorlarda barqaror faoliyat yuritishini ta'minlaydi.

Korporativ menejment tamoyillarini joriy etish investitsiya muhitini yaxshilash va xususiy sektorning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirishda ham muhim omil hisoblanadi. Boshqaruv tizimi puxta yo'lga qo'yilgan, risklarni samarali boshqaradigan va moliyaviy hisobotlari shaffof bo'lgan xususiy korxonalar investorlar uchun jozibador bo'lib, bu holat xususiy sektorning rivojlanish sur'atlarini jadallashtiradi. Natijada yangi loyihalarni amalga oshirish, ishlab chiqarishni kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi.

Bundan tashqari, korporativ menejment inson resurslarini rivojlantirish va boshqarish jarayonida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xodimlarning malakasini oshirish, ularni rag'batlantirish va samarali mehnat muhitini shakllantirish orqali xususiy sektor korxonalarining ichki salohiyati kuchayadi. Bu esa mehnat unumdorligining oshishiga, ishlab chiqarish samaradorligining yaxshilanishiga hamda korxonalarining uzoq muddatli rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, korporativ menejment xususiy sektor rivojining muhim institutsional asosi sifatida namoyon bo'lib, uning iqtisodiy o'sishdagi rolini kuchaytiradi. Zamonaviy korporativ boshqaruv tamoyillarini xususiy sektor faoliyatiga keng joriy etish mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash va ijtimoiy farovonlikka erishishda muhim ahamiyatga ega. Shu bois xususiy sektorni rivojlantirish jarayonida korporativ menejment masalalariga alohida e'tibor qaratish, boshqaruv tizimini doimiy ravishda takomillashtirib borish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rahmonov A. Korporativ boshqaruv va xususiy sektor rivoji. – Toshkent: Fan, 2018. – 312 b.
2. Karimova D. Xususiy sektor va boshqaruv samaradorligi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. – 256 b.
3. Abdullayev S. Xususiy korxonalarda strategik menejment. – Toshkent: IQTISODIYOT, 2019. – 224 b.
4. Khudoyberdiyev B. Innovatsion menejment va xususiy sektor. – Toshkent: Nomad, 2021. – 198 b.

5. Kotler F., Keller K. L. Marketing Management. – Pearson Education, 2016. – 832 p.
6. OECD. Corporate Governance Factbook 2021. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 512 p.
7. World Bank. Doing Business 2022. – Washington D.C.: World Bank, 2022. – 180 p.
8. IFC. Corporate Governance: A Framework for Private Enterprises. – Washington D.C.: International Finance Corporation, 2019. – 145 p.
9. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). World Investment Report 2021. – Geneva: UNCTAD, 2021. – 320 p.
10. International Labour Organization (ILO). Private Sector Development and Employment. – Geneva: ILO, 2020. – 210 p.
11. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Corporate Governance in Transition Economies. – London: EBRD, 2020. – 196 p.
12. Ministry of Investments and Foreign Trade of Uzbekistan. Rasmiy veb-sayt. URL: <https://mift.uz> (data obrashcheniya: 20.12.2025)